

Waals programma voor de reductie van pesticiden

Beknopte voorstelling

Voorwoord

Het gebruik en de blootstelling aan pesticiden of hun residu's houden risico's in zowel voor het milieu als voor de gezondheid.

Om dit gebruik beter te regelen, heeft de Europese Unie in 2009 de richtlijn 2009/128/EG aangenomen tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

Een van de concrete luiken van deze richtlijn is de uitwerking van een nationaal actieplan in elke lidstaat, in België NAPAN genoemd (Nationaal Actie Plan d'Action National).

Het Waalse programma ter reductie van pesticiden (PWRP) vormt het Waalse gedeelte van NAPAN dat ook nog drie andere luiken omvat: het federale, het Vlaamse en het Brusselse. Eenmaal geïmplementeerd zal dit programma elke 5 jaar herzien worden.

Het omvat de maatregelen die zullen toelaten om de in de richtlijn vermelde doelstellingen te verwezenlijken betreffende de vermindering van de risico's verbonden aan pesticiden. De uitwerking van dit programma zal onder meer tot uiting komen in een beheer van de openbare ruimten zonder gewasbeschermingsmiddelen vanaf juni 2019, in een betere bescherming van het oppervlakte- en grondwater tegen contaminatie door gewasbeschermingsmiddelen, in een specifieke bescherming tegen gewasbeschermingsmiddelen van de meest kwetsbare publieksgroepen (kinderen, zwangere vrouwen, zieken, bejaarde personen)...

Dit PWRP is onderworpen aan een openbaar onderzoek van 11/02/2013 tot 27/03/2013.

Landbouwers, professionelen van de groensector, vrijetijdstuiniers, gewone burgers, beheerders van openbare ruimten of van ruimten voor een kwetsbaar publiek... uw mening interesseert Wallonië en kan bijdragen tot de verbetering van dit programma met het oog op zijn definitieve invoering en, uiteraard, de verwezenlijking ervan.

Laten we ons allemaal verantwoord gedragen voor het behoud van ons milieu!

Claude DELBEUCK,
Algemeen directeur

A. Stand van zaken en gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen

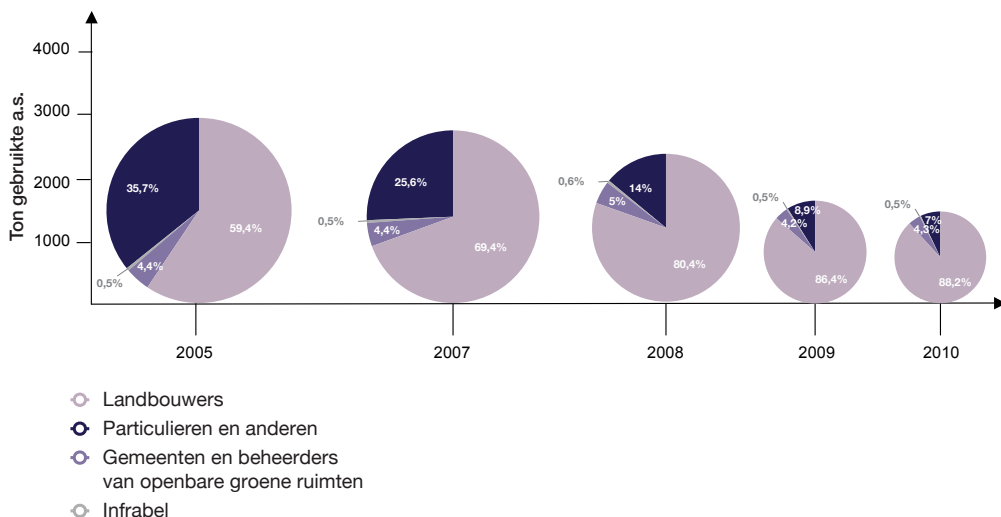
1. Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in Wallonië

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is zeer talrijk en divers van aard. Wallonië heeft een zeer breed spectrum van potentiële gebruikers van deze producten, zoals de landbouwers, de openbare besturen, de beheerders van riviernetwerken, de vrijetijdstuiniers...

Voor de periode tussen 1992 en 2010 wijzen de geschatte hoeveelheden van de in Wallonië gebruikte actieve stoffen op een dalende tendens, vooral voor de categorieën 'landbouwers' en 'particulieren'.

De hoeveelheden van actieve stoffen die de meerderheid van de verkoop in Wallonië vertegenwoordigen en die gebruikt worden door de diverse activiteitssectoren verminderen in de loop der tijd.

Verdeling van de geraamde hoeveelheden actieve stoffen (die de meerderheid van de verkoop in Wallonië vertegenwoordigen) die door de diverse gebruikersgroepen in de jaren 2005 (n=2.886.932 kg), 2007 (n=2.617.328 kg), 2008 (n=2.259.661 kg), 2009 (n=1.585.316 kg) en 2010 (n=1.394.666 kg) in Wallonië gebruikt werden.

Bron : CRP (2012) ; SPW-DGARNE-DEE-DESU ; SPW-DGARNE-DEMNA-DEE (In « Les Indicateurs clés de l'environnement wallon 2012 »)

Op basis van de hoeveelheden actieve stoffen die de meerderheid van de verkoop in Wallonië vertegenwoordigen, vormen de landbouwers de groep die het meest gebruik maakt van actieve stoffen, gevolgd door de particulieren, de openbare besturen de professionelen voor het onderhoud van groenruimten en tot slot de beheerders van het spoorwagetrack.

Er werd vastgesteld dat het gedeelte van het gebruik voor particulieren tussen 2005 en 2010 voortdurend daalde (met een vermindering van 28,7%). Deze daling kan verklaard worden door de afname van de verkoop van ijzervulfaat, glyfosaat en de intrekking van natriumchloride, drie actieve stoffen die vaak gebruikt werden door de particulieren. Deze drie actieve stoffen verklaren op zich al 96% van deze daling. Als de gemiddelde hoeveelheid actieve stof echter per oppervlakte-eenheid berekend wordt, zien de tendensen er anders uit. De aanbreng van deze stoffen bedraagt dan 2,61 kg/ha gebruikte landbouwoppervlakte (SAU) tegenover een gemiddelde van ca. 10 kg/ha voor de behandeling van privédoelgebieden (tuinen, parken...).

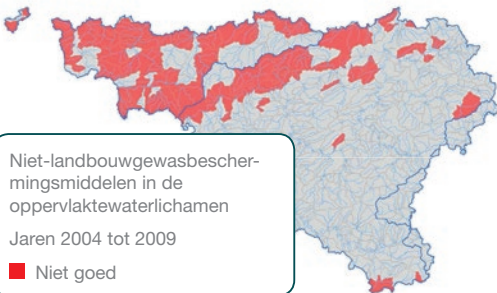
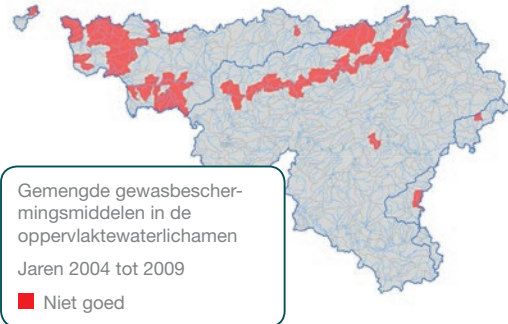
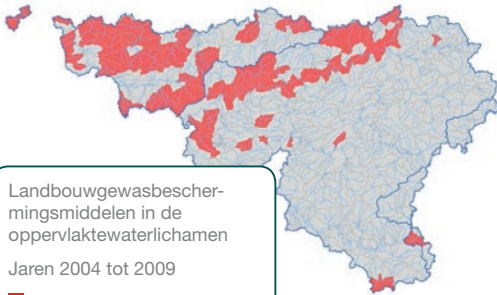
2. Gevolgen van de gewasbeschermingsmiddelen voor het milieu, de biodiversiteit en de gezondheid

2.1. Kwaliteit van het oppervlaktewater

De belangrijkste actieve stoffen die de afgelopen jaren in het oppervlaktewater in Wallonië aangetroffen werden, zijn:

- Herbiciden: vooral isoproturon, linuron en atrazine;
- Insecticiden: lindaan en dimethoaat;
- Sommige stoffen die al lang verboden zijn, maar bijzonder volhardend blijken te zijn: lindaan (verboden sinds 2001), atrazine (verboden sinds 2004) en diuron (verboden sinds 2007).

De algemene situatie (per type van pesticiden: landbouw, gemengd en niet-landbouw) wordt weergegeven op de 3 onderstaande kaarten (rode zone = slechte staat):

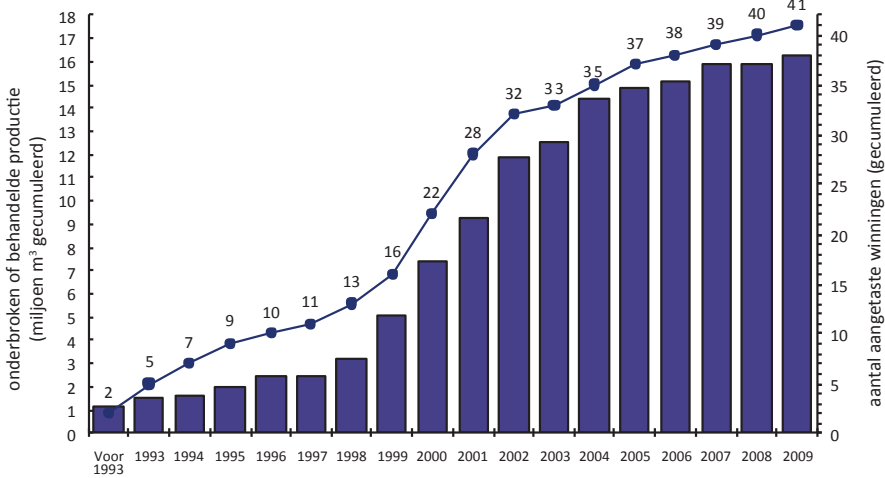

2.2. Kwaliteit van het grondwater en het drinkwater

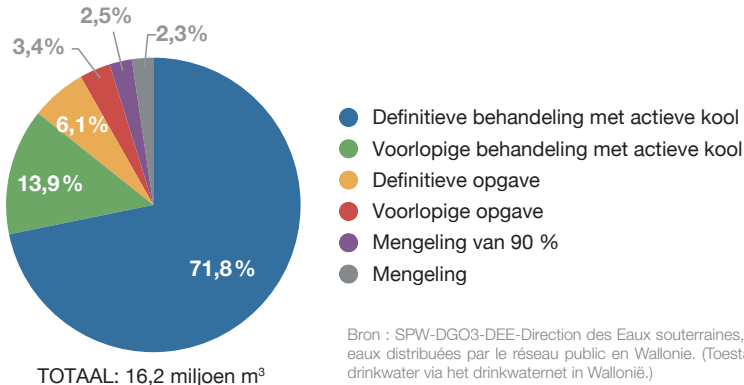
De meest problematische moleculen zijn atrazine en zijn belangrijkste metaboliet (desethylatrazine), bentazon en 2,6-dichlorobenzamide (BAM), want hun concentraties zijn het hoogst in de helft van de plaatsen waar de kwaliteit van het grondwater gecontroleerd werd. Het gebruik van de meeste van deze actieve stoffen (voor landbouw en niet-landbouw) is al meerdere jaren verboden, maar ze blijken bijzonder volhardend en mobiel te zijn in de bodem en het grondwater.

Na een bijzonder dure behandeling om het water drinkbaar te maken (absorptie op actieve kool) op ± 85% van de getroffen volumes, worden uiteindelijk zeer weinig drinkwaterwinningen buiten werking gesteld vanwege de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen. We stellen ook vast dat het aantal drinkwaterwinningen en de volumes drinkbaar water die door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen aangetast zijn, de neiging hebben om te stabiliseren vanaf 2004.

Impact van de gewasbeschermingsmiddelen op de productie van drinkwater afkomstig uit grondwater in Wallonië (periode 1993-2009), en types van de toegepaste maatregelen.

Types van de toegepaste maatregelen voor de winningen van grondwater die door de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen aangetast waren.

Bron : SPW-DGO3-DEE-Direction des Eaux souterraines, 2011, Etat de la qualité des eaux distribuées par le réseau public en Wallonie. (Toestand van de kwaliteit van het drinkwater via het drinkwaternet in Wallonië.)

¹ Voor meer informatie, zie "l'Etat des nappes d'eau souterraine de Wallonie 2012", SPW-DGARNE- Direction de l'Etat environnemental et Direction des eaux souterraines; (<http://environnement.wallonie.be/de/eso/atlas/index.htm>).

2.3. Biodiversiteit

Wallonië hecht veel belang aan het behoud van de biodiversiteit via de organisatie van diverse projecten. Als een gewasbeschermingsmiddel voor een bepaalde doelgroep gebruikt wordt, kan dit ongewenste gevolgen hebben voor niet-beoogde organismen.

Actie 'bermen - laat maaien':

Na het verbod van herbiciden op wegbermen in 1984, heeft Wallonië in 1995 een programma voor het beheer van dit milieu gestart: de conventie 'Bermen' nodigt de wegbeheerders uit tot een ecologisch beheer van de gemeentelijke wegbermen met als doel ze aantrekkelijker te maken voor in het wild levende dieren. Momenteel passen meer dan 75% van de Waalse gemeenten een late maaiing toe.

Mayaplan:

De actie Mayaplan wil de aanplanting van 'nectarrijke' bloemen promoten om de ontwikkeling van bestuivende insecten te bevorderen. Deze insecten spelen een belangrijke rol in de bevruchting en de reproductie van meer dan 80% van de plantensoorten die noodzakelijk zijn voor de overleving van talrijke diersoorten.

2.4. Gezondheid

Het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen om het rendement te verbeteren, kan tot gevolg hebben dat er residuen van de pesticiden² in de geogste producten aanwezig zijn en dit houdt risico's in voor de gezondheid van de consument. De consument wordt vooral via zijn voeding aan deze residuen van pesticiden blootgesteld. Daarom bepalen de wetgevende teksten³ maximumresidugehalten (MRL's)⁴ voor alle verse producten van plantaardige of dierlijke oorsprong. Deze MRL's zijn bedoeld om de gezondheid van de consument te beschermen.

De meeste kennis over de acute gevolgen van pesticiden op de mens werd verkregen aan de hand van gemelde vaststellingen in het professionele milieu en van gevallen van vergiftiging die gedocumenteerd werden door antigifcentra. Het merendeel van de epidemiologische studies naar de chronische gevolgen betreft beroepsmensen die pesticiden gebruiken in het kader van hun werk. De gevolgen op lange termijn van een chronische blootstelling zijn moeilijker te beoordelen, vooral op het niveau van de algemene bevolking. Dit heeft tal van redenen: pesticiden omvatten een groot aantal bestanddelen voor divers gebruik en diverse chemische families met uiteenlopende toxicologische effecten. De onderlinge interactie van de bestanddelen is trouwens nog slecht gedocumenteerd in termen van 'cocktaileffecten'.

Een andere moeilijkheid heeft te maken met het feit dat het karakter van de pathologieën verband houdt met meerdere factoren. Er moet ook rekening gehouden worden met de diverse blootstellingswegen (inname, inademing, huidcontact) en het type van de blootstelling (direct bij gebruik van producten, indirect bij aanwezigheid van de producten in het milieu). De zwakke contaminatieniveaus die in het algemeen vastgesteld worden, bemoeilijken ook de kwantificatie van de blootstelling van de bevolking.

Tot slot vormt het feit dat men vaak een blootstelling die in het verleden heeft plaatsgevonden dient te karakteriseren rekening houdend met de vertraagde gevolgen van pesticiden, een bijkomende moeilijkheid. De werken die de afgelopen jaren gepubliceerd werden, leggen echter de nadruk op de vertraagde gevolgen voor de gezondheid en vermelden vooral kanker, maar ook neurologische gevolgen (zoals de ziekte van Parkinson) en reproductie- en ontwikkelingsstoornissen. Zo werd op 7 mei 2012 een Franse verordening van kracht die de ziekte van Parkinson officieel als een beroepsziekte in de landbouw erkent.

² Residu van gewasbeschermingsmiddelen : een stof die zich in of op een voedingsmiddel bevindt ten gevolge van de toepassing van gewasbeschermingsmiddelen.

³ Richtlijn nr. 396/2005/EG van het Europees Parlement en van de Raad van 23 februari 2005 tot vaststelling van de maximumgehalten aan gewasbeschermingsmiddelenresiduen in of op levensmiddelen en diervoeders van plantaardige en dierlijke oorsprong en houdende wijziging van Richtlijn 91/414/EEG van de Raad en het Koninklijk Besluit van 29 september 2008 tot opheffing van het Koninklijk Besluit van 13 maart 2000 tot vaststelling van de maximumgehalten aan residuen van gewasbeschermingsmiddelen toegelaten in en op voedingsmiddelen.

⁴ LMR = Limite Maximale de Résidus - (maximum Residulimiet - MRL) in het Nederlands en Maximum Residue Limit ^o of MRL in het Engels) : maximale, wettelijk vastgestelde hoeveelheid van een bepaald bestanddeel dat aanwezig mag zijn in een voedingsmiddel (uitgedrukt in µg/kg product).

B. Waals programma voor de reductie van pesticiden (PWRP): Doelstellingen en maatregelen

1. Doelstellingen 2013-2017

De belangrijkste doelstelling van de Richtlijn 2009/128/EG is ervoor te zorgen dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen compatibel is met de duurzame ontwikkeling door de risico's en de gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen op de menselijke gezondheid en het milieu te beperken. Ze wil ook aanmoedigen om een beroep te doen op de geïntegreerde strijd tegen de vijanden van de culturen en op alternatieve methoden en technieken zoals niet-chemische middelen, in plaats van de pesticiden.

Hiervoor heeft Wallonië een Waals programma voor de reductie van pesticiden (PWRP) ontwikkeld dat 37 maatregelen betreft die strikt onder de gewestelijke bevoegdheid vallen en 8 gemeenschappelijke maatregelen voor heel België. Deze laatste worden op een gecoördineerde manier toegepast op nationaal niveau.

Op basis van de Gewestelijke beleidsverklaring 2009-2014, wil Wallonië:

- de reglementering betreffende het beheer van de openbare ruimten grondig vernieuwen, met de wil om ertoe te komen dat de beheerders van openbare ruimten (gemeenten, diverse besturen) vanaf 01/06/2019 geen gewasbeschermingsmiddelen ('zero fyto') meer gebruiken;
- de bescherming waarborgen van de kwetsbare⁵ groepen in de openbare ruimten en in de privéruimten die door het grote publiek bezocht worden,
- de kennis en de opvolging van de acute en chronische gevolgen van het gebruik van pesticiden bij de gebruikers, maar ook bij de buurtbewoners verbeteren;
- de sensibilisatiecampagnes voor beroepsmensen en amateurs betreffende de gevaren die gepaard gaan met het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen versterken en uitbreiden;
- concrete maatregelen invoeren voor de bescherming van het oppervlaktewater en het grondwater om het percentage overschrijdingen van de normen te verminderen, om de milieudoelstellingen van de beheerplannen van de stroomgebieddistricten (in toepassing van de richtlijn 2000/60/EG van het Europees parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid) te verwezenlijken.

⁵ Kwetsbare groepen (volgens verordening (EG) 1107/2009): personen die specifieke aandacht behoeven als het gaat om de beoordeling van acute en chronische gevolgen van gewasbeschermingsmiddelen voor de gezondheid. Hiertoe behoren zwangere vrouwen, vrouwen die borstvoeding geven, ongeboren kinderen, zuigelingen en kinderen, ouderen alsmede, werknemers en bewoners wanneer zij gedurende langere tijd blootstaan aan hoge doses pesticiden.

2. Belangrijkste voorgestelde Waalse maatregelen

2.1. Certificering van de kennis van professionele gebruikers van gewasbeschermingsmiddelen (de Fytolicentie)

- De doelgroepen informeren betreffende de vereisten die verbonden zijn aan de Fytolicentie.
- Een systeem waarborgen voor basisopleidingen en voortgezette opleidingen die toegang verlenen tot de Fytolicentie en de vernieuwing ervan mogelijk maken.

2.2. Niet-professionele producten

- De particuliere gebruikers begeleiden en sensibiliseren voor de goede tuinier praktijken: gidsen, evenementen, beurzen, inzameling van vervallen of ongebruikte gewasbeschermingsmiddelen.

2.3. Informatie voor het publiek

- Het publiek ter beschikking stellen van neutrale en objectieve informatie betreffende gewasbeschermingsmiddelen, hun risico's en alternatieve methoden.

Wist u dit? Sinds 2008 organiseert Wallonië 'De week zonder pesticiden'
(zie de site <http://www.weekzonderpesticiden.be/>)

In 2008 werd de vzw Adalia belast met de organisatie van een eerste campagne onder de naam 'Week zonder pesticiden' in het Waals Gewest. In 2012 was dit opnieuw een heus succes met zowat 120 voorgestelde activiteiten. Gesterkt door het succes van de vorige jaren besliste het Directoraat Generaal Landbouw, Natuurlijke Rijkdommen en Milieu (D GARNE) van de Waalse openbare dienst om deze ervaring in 2013 over te doen in samenwerking met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Van 20 tot 30 maart 2013 vindt de 6de editie van dit evenement plaats. Tien dagen waarop verenigingen, collectiviteiten, burgers, gemeenten... acties van sensibilisering, van opleiding en van informatieverstrekking zullen organiseren om aan te tonen dat het mogelijk is om niet langer pesticiden te gebruiken.

2.4. Opvolging van de vergiftigingen en van de blootstellingen

- Kennis ontwikkelen betreffende de chronische blootstelling van risicogroepen tijdens hun beroepsactiviteit, de activiteit van hun omgeving of in hun levensomgeving.
- Ontwikkelen en structureren van de inzameling van informatie over incidenten betreffende het gebruik van pesticiden.

2.5. Bescherming van het watermilieu en het drinkwater tegen gewasbeschermingsmiddelen

- Veralgemenen van een minimale (onbehandelde) bufferzone langsheen waterlopen, langsheen waterdichte oppervlakken verbonden met het netwerk voor de opvang van regenwater en langsheen alle plaatsen of structuren die naar een oppervlaktewaterlichaam of een grondwaterlichaam leiden.
- Verwezenlijking van een 'zero fyto' beheer van de openbare ruimten in 2019.
- Verbod van de chemische bestrijding op alle waterdichte oppervlakken die verbonden zijn met het netwerk voor de opvang van regenwater.

2.6. Bescherming van specifieke zones tegen gewasbeschermingsmiddelen

- Bescherming van de kwetsbare groepen (kinderen, zwangere vrouwen, zieken, bejaarde personen...) via een bufferzone op welbepaalde plaatsen.
- Bescherming van de Natura2000-gebieden tegen de risico's van contaminatie door gewasbeschermingsmiddelen.

2.7. Behandeling en opslag van gewasbeschermingsmiddelen voor professioneel gebruik

- Organiseren van de erkenning van systemen voor de behandeling van water dat aangetast is door residuen van pesticiden.
- Begeleiden en sensibiliseren van professionele gebruikers betreffende de behandeling en de opslag van gewasbeschermingsmiddelen.
- Diagnostiek 'Veiligheid-Behandeling-Opslag-Preventie'.

FOCUS: Een concreet voorbeeld

De VZW PhytEauWal is gespecialiseerd in de bemeting, de installatie en de opvolging van biofilters en fytobakken.

PhytEauWal geeft niet alleen advies, maar stelt ook reële praktische en doeltreffende oplossingen voor die voldoen aan de geldende reglementeringen.

PhytEauWal stelt de professionele gebruikers diensten voor en geeft specifieke raadgevingen voor de opslag en de behandeling van producten, alsook voor de verwijdering van hun residuen op de plaats waar ze gebruikt worden. De vzw biedt hen praktische expertise voor de volgende thema's:

- fytokaal: raadgevingen voor de installatie, de toepassing van de normen, het onderhoud en het beheer van producten die vervallen of niet langer toegelaten zijn.
- biofilters en fytobakken: bemeting, hulp en advies bij de installatie, de technische opvolging, het onderhoud, de vernieuwing van het substraat.
- voorzieningen tussen muren: vulplaats en systeem voor het oplossen van problemen (hulp en advies bij de installatie, de opvolging, het onderhoud).

2.8. Geïntegreerde gewasbescherming – IPM (Integrated Pest Management)

- Voortzetting van de steunmaatregelen voor de geïntegreerde gewasbescherming in Wallonië.
- Naleving van de grote beginselen van de geïntegreerde gewasbescherming voorgesteld door Europa.

2.9. Documentatiecentrum voor gewasbeschermingsmiddelen

- Voortzetten en versterken van de productie, de inzameling en de validatie van de gewestelijke statistische gegevens die nodig zijn voor de berekening van de indicatoren.
- Uitwerken en waarborgen van de opvolging van de indicatoren die toelaten om de toestand en de evolutie van de Waalse situatie op het gebied van het gebruik van pesticiden te evalueren en om de doeltreffendheid te beoordelen van de maatregelen die in dit programma voorgesteld worden.

2.10. Opvolging van het Waals programma voor de reductie van pesticiden (PWRP)

- Opstelling van een permanente structuur voor de coördinatie van de diverse acties betreffende de gewasbeschermingsmiddelen in Wallonië.

2.11. Controles en sancties betreffende het Waals programma voor de reductie van pesticiden (PWRP)

- Controle van de beroepsmensen (gebruikers al dan niet uit de landbouwsector, voortverkopers, verdelers).

C. Aan een openbaar onderzoek onderworpen document

In overeenstemming met artikel D.29 van Boek I van het Milieuwetboek, is het Waalse programma voor de reductie van pesticiden (PWRP) onderworpen aan een openbaar onderzoek van 45 dagen.

Deze zal starten op 11/02/2013 en zal eindigen op 27/03/2013.

Het document kan in uw gemeente en op internet geraadpleegd worden.

www.wallonie-reductionpesticides.be

Het staat u vrij rechtstreeks online te reageren.

U kunt uw schriftelijke opmerkingen uiterlijk op de laatste dag van het openbare onderzoek opsturen naar DGARNE, ofwel via de hierboven vermelde website, ofwel per e-mail aan denis.godeaux@spw.wallonie.be, ofwel per post op het volgende adres:

SPW – DGARNE – Département de l'Environnement et de l'Eau (Waalse openbare dienst - DGLNHM - Afdeling Milieu en Water)

Cellule d'Intégration Agriculture & Environnement (Cel Integratie Landbouw & Milieu)

Avenue Prince de Liège, 15 - 5100 JAMBES

Ter attentie van de heer Denis GODEAUX

Waalse openbare dienst : 0800 11 901 (gratis groen nummer)
Verantwoordelijke uitgever: Claude Delbeuck, Algemeen directeur
Gratis publicatie
Nr. wettelijk depot: D /2012/11802/112
Ontwerp en grafische vormgeving: Visible.be
© foto : Shutterstock